

Deskundigengroep dierziekten

Telefonisch overleg 17 december 2021

Onderwerp: Afrikaanse varkenspest

Deelnemers

J.A. Stegeman (voorzitter), T. Ploegaert, H. Jansman, J. Rijks, O. Schreurs, M. Houben, E. Koffeman, A. Bouma

Op 15 november 2021 is een besmetting met Afrikaanse varkenspest vastgesteld op een varkensbedrijf in Duitsland, in de deelstaat Mecklenburg-Vorpommern. Daarna zijn er besmettingen bij wilde zwijnen gevonden, in dezelfde deelstaat maar 100 km van het besmette bedrijf bij Rostock. Behalve deze besmettingen zijn er in twee oostelijke deelstaten, Brandenburg en Saksen, ruim 2300 wilde zwijnen besmet.

U wordt gevraagd een risicobeoordeling te doen van de situatie in Duitsland wat betreft kans op besmetting van varkens in Nederland, gehouden of wild.

Vragen aan de deskundigen

1. *In 2014 is Afrikaanse varkenspest (AVP) in de Baltische Staten en Polen geïntroduceerd. Sinds die tijd is de ziekte verder verspreid, zowel binnen de in 2014 getroffen lidstaten als ook naar andere lidstaten van de Europese Unie. Gezien het verloop van de epidemie sinds die tijd en de recente ontwikkelingen in Duitsland, hoe hoog schat u de kans in dat AVP in Nederland in de wilde zwijnenpopulatie wordt geïntroduceerd?*

A. in de komende maanden

B. in het komende jaar

C. in de komende 5 jaar

Via migratie wilde zwijnen

De kans op introductie van AVP door migratie van wilde zwijnen is zeer klein. De argumentatie is dat zwijnen die ziek zijn (AVP hebben) niet erg ver migreren, en gezien de afstand tot de uitbraken in Duitsland en andere EU lidstaten is migratie van zwijnen ook niet waarschijnlijk. De dispersieafstand die een gemiddeld zwijn aflegt als er sprake is van een aangesloten populatie is ongeveer 5 km per jaar. Er zijn ook wel observaties van 50-60 km per jaar.¹

De deskundigen schatten de kans voor alle drie de periodes in als zeer klein.

Door menselijk handelen

De kans op introductie van AVP door menselijk handelen schatten de deskundigen wat hoger in dan in september 2018. De hoeveelheid zwerfafval lijkt volgens een van de deskundigen de afgelopen jaren toegenomen. De besmette gebieden in Europa worden ook steeds groter. Dat vergroot de kans van introductie door menselijk handelen. Aan de andere kant is er de afgelopen jaren veel kennis verzameld en uitgewisseld, en is ook veel aan voorlichting gedaan, wat de kans op introductie weer verlaagt.

De deskundigen achten de kans voor het komend jaar klein tot medium, voor de komende vijf jaar medium tot hoog.

Duiding kwalitatieve risico's: zeer klein (onwaarschijnlijk, maar is mogelijk, <1%); klein (niet onwaarschijnlijk, maar kans op introductie is veel kleiner dan kans op geen introductie < 10%); medium (zou me zeker niet verbazen als AVP wordt geïntroduceerd, maar ook niet als het niet wordt geïntroduceerd, 10-50%); hoog (de kans dat AVP wordt geïntroduceerd is groter dan de

kans dat het niet wordt geïntroduceerd, 50-90%); zeer hoog (het is waarschijnlijk dat AVP wordt geïntroduceerd, de kans dat AVP wordt geïntroduceerd is veel groter dan de kans dat het niet wordt geïntroduceerd, >90%);

2. *Hoe groot schat u de kans in dat, gezien de huidige situatie, het virus wordt geïntroduceerd op locaties met buitengehouden varkens (commercieel en hobbymatig gehouden)?*

Het risico zonder dat er sprake is van AVP in Nederland

De kans op introductie van AVP op locaties met buitengehouden varkens (commercieel of hobbymatig) is in de huidige situatie zeer klein tot klein. Dit is gebaseerd op het feit dat er op dit moment geen AVP besmetting in Nederland is vastgesteld. Daarbij is er ook veel communicatie gericht op deze categorie om te wijzen op de risico's.

De kans dat vanuit Nederlandse wilde zwijnen een besmetting van buitengehouden varkens optreedt is niet relevant, want er is nu geen AVP in Nederland.

De kans dat een besmetting van buitengehouden varkens komt door menselijk handelen achten de deskundigen klein.

Het risico als er sprake is van AVP in Nederland

De kans op introductie van AVP op locaties met buitengehouden varkens (commercieel of hobbymatig) is hoog voor die locaties die in de buurt liggen van het besmette gebied. De kans op introductie van AVP op locaties met buitengehouden varkens (commercieel of hobbymatig) is klein voor die locaties die niet in de buurt liggen van het besmette gebied.

Voor beide situaties wordt de kanttekening gemaakt dat bij buitengehouden varkens (commercieel en hobbymatig) passanten besmette etenswaar (swill) kunnen voeren aan de varkens. Ook werd gewezen op het belang van een goede afscheiding om de locatie waar varkens worden gehouden om direct contact met wilde zwijnen te voorkomen.

3. *In welke mate vermindert het nu opstallen van buitengehouden varkens het risico van introductie bij gehouden varkens of wilde zwijnen?*

In de huidige situatie

Het opstallen van buiten gehouden varkens (commercieel of hobbymatig) levert een verwaarloosbare tot geringe vermindering van het risico op introductie van AVP bij gehouden varkens op. Daarbij is de aanname gedaan dat swill voeding niet voorkomt.

In de situatie dat wilde zwijnen in Nederland met AVP zijn besmet

Het opstallen van buiten gehouden varkens (commercieel of hobbymatig) levert een behoorlijke tot sterke vermindering van het risico op introductie van AVP bij gehouden varkens op in besmette gebieden.

Duiding kwalitatieve risico's: verwaarloosbaar (kans op vermindering van risico is niet van 0 te onderscheiden, <1%); gering (er is een effect, maar het overgrote deel van de introducties vindt nog steeds plaats, 1- <10%); matig (de kans op introductie wordt verminderd, maar het grootste deel van de introducties vindt nog steeds plaats, 10-50%); behoorlijk (het grootste deel van de introducties in gehouden varkens wordt er mee tegen gehouden, 50-90%); sterk (het overgrote deel van de introducties van AVP wordt met deze maatregel tegengehouden, >90%.

4. *In welke mate vermindert het reduceren van aantallen wilde zwijnen de kans van introductie bij wilde zwijnen in Nederland?*

Duiding risico's: verwaarloosbaar (kans op vermindering van risico is niet van 0 te onderscheiden, <1%); gering (er is een effect, maar het overgrote deel van de introducties vindt nog steeds plaats, 1- <10%); matig (de kans op introductie wordt verminderd, maar het grootste deel van de introducties vindt nog steeds plaats, 10-50%); behoorlijk (het grootste deel van de introducties in wilde zwijnen wordt er mee tegen gehouden, 50-90%); sterk (het overgrote deel van de introducties van AVP wordt met deze maatregel tegengehouden, >90%.

5. In een vorige bijeenkomst (september 2018) heeft de groep de volgende conclusie getrokken. *Als er geen besmetting van wilde zwijnen met AVP in Nederland is, dan zorgt verlaging van het aantal wilde zwijnen voor een verminderde kans op introductie van AVP. Dit omdat de kans dat een wild zwijn in contact komt met door de mens achtergelaten besmette voedselresten (swill) afneemt als er minder zwijnen zijn.*
Kunt u de relatie tussen de dichtheid van de wilde zwijnenpopulatie en de introductiekans van AVP preciezer beschrijven? Is deze relatie lineair of non-lineair? Zijn er naast de dichtheid van wilde zwijnen nog andere factoren van belang voor deze introductiekans, zoals de geografische locatie, aanbod van mast? Kunt u deze factoren benoemen en de relatie beschrijven?

De vragen 4 en 5 worden door de deskundigen samen gevoegd.

Afname van het aantal zwijnen verlaagt de kans op introductie, maar dit verband is niet-lineair. De reden is dat de zwijnen vaak een min of meer vast voedselzoekpatroon en gebied hebben dat niet sterk afhangt van de groepsgrootte. Zo zal een groep van 30 varkens min of meer hetzelfde voedselzoektraject afleggen als een groep van vijf varkens en dus op vrijwel identieke wijze blootgesteld worden aan achtergelaten voedselresten. Reductie van de wilde zwijnenpopulatie kan dus bijdragen aan vermindering van het introductierisico, maar de reductie moet dan heel sterk zijn. Die relatie laat zich beschrijven door een S-curve, waarbij eerst heel weinig effect is van afname van de zwijnenstapel, terwijl het risico in het steile deel van de S-curve sterk afneemt. Het is echter onbekend bij welke dichtheid dat is. Het wordt ook beïnvloed door het beschikbare voedsel. De hierboven beschreven relatie geldt vooral voor plaatsen waarvan zwijnen door hebben dat daar vaak voedsel te halen valt (bijv. picknickplekken, afvalbakken). Wanneer mensen op andere, willekeurige plaatsen (incidenteel) voedselresten achterlaten, kunnen zwijnen deze 'toevallig' tegenkomen en neemt de kans hierop sterker af als het aantal zwijnen (en/of de dichtheid ervan) afneemt.

De deskundigen geven aan dat het nu een slecht mastjaar is en er dus minder voedselaanbod is voor de wilde zwijnen en meer afschot. Het wild zwijn is een diersoort die snel weer in aantal toeneemt en het blijkt dat het op de 'doelstand' houden van de populatie door middel van afschot in voedselrijke jaren lastig uitvoerbaar is. Regulier beheer helpt maar matig om de kans op introductie te verkleinen. Het gaat niet alleen om reductie van het aantal zwijnen, maar je moet ook het verspreidingsgebied meenemen. Voorkomen dat het huidige verspreidingsgebied verder uitbreidt is vanuit risico van introductie van AVP van groter belang dan verlaging van de dichtheid in bestaand leefgebied. In de voedselrijke (mast)jaren/seizoenen zal de noodzaak voor opeten van achtergelaten voedselresten minder groot zijn. Hierbij is uitgegaan van bestaand leefgebied.

6. *Kunt u kort beschrijven welke inspanningen er wereldwijd worden verricht t.a.v. vaccinontwikkeling voor AVP? Op welke termijn verwacht u dat werkzame vaccins beschikbaar komen?*

Er zijn wereldwijde inspanningen om vaccins te ontwikkelen. Ook zijn er hoopvolle berichten, maar vaak zijn de betreffende vaccins alleen werkzaam tegen homologe stammen (d.w.z. dezelfde stam als die van het vaccin). Orale vaccinatie, die voor wilde varkens nodig is, is nog ver weg. De kans dat er binnen een jaar een vaccin is dat in de EU is geregistreerd, is verwaarloosbaar. De deskundigen memoreren dat het belangrijk is dat men goed is voorbereid op een uitbraak.